

JAK TO JEST ZROBIONE?

Zajęcia artystyczne dla uczniów szkoły podstawowej.
Materiał dla nauczycieli

Autor: Karolina Vyšata

CEL ZAJ

- swobodne posługiwanie się podstawowymi pojęciami i terminami ze świata sztuki
- szczególny nacisk położony na wskazywanie i nazywanie elementów formalnych dzieła sztuki
- umiejętność wykorzystania informacji technicznych we własnym działaniu twórczym
- zwrócenie uwagi na przystępność sztuki współczesnej

PLAN ZAJ

- jak dzielimy sztuki plastyczne?
- na czym można malować ?
- za pomocą jakich narzędzi można malować ?
- jak skomponować obraz?
- rzeźba – techniki, materiały
- co to znaczy, że niektóre media są nowe?

WYKORZYSTANE POJĘCIA

malarstwo; rzeźba; architektura; szkic; rysunek; sztaluga; mural/malowidło ścienne; kompozycja; kolor; kontur; kontrast; barwy stonowane; kolaż; faktura; reprodukcja; trójwymiarowość; instalacja; nowe media; akcja artystyczna; wideo; performance; happening

POMOCE

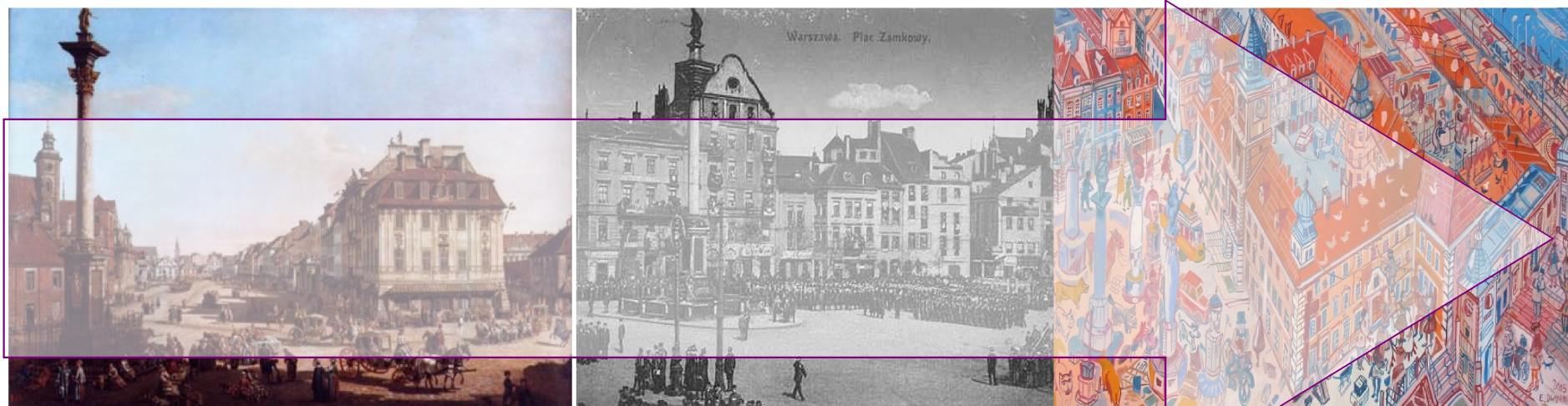
kawałek płótna malarskiego, sztaluga, farby, pędzle, glina, drewno, negatyw fotograficzny, taśma wideo, płyta CD

JAK DZIELIMY SZTUKI PLASTYCZNE?

Jednym z najważniejszych podziałów sztuki jest **podział chronologiczny** czyli czasowy. W zależności od tego, kiedy dzieło sztuki powstało jest zaliczane do odpowiedniej grupy – kierunku artystycznego.

Istnieje także podział ze względu na rodzaje sztuk plastycznych, podstawowe dziedziny to: **malarstwo, rzeźba, architektura**. Czy znacie jeszcze inne formy wyrazu artystycznego? Wymieńcie ich jak najlepiej (np.: rzemiosło artystyczne (inaczej design), grafika, fotografia etc.)

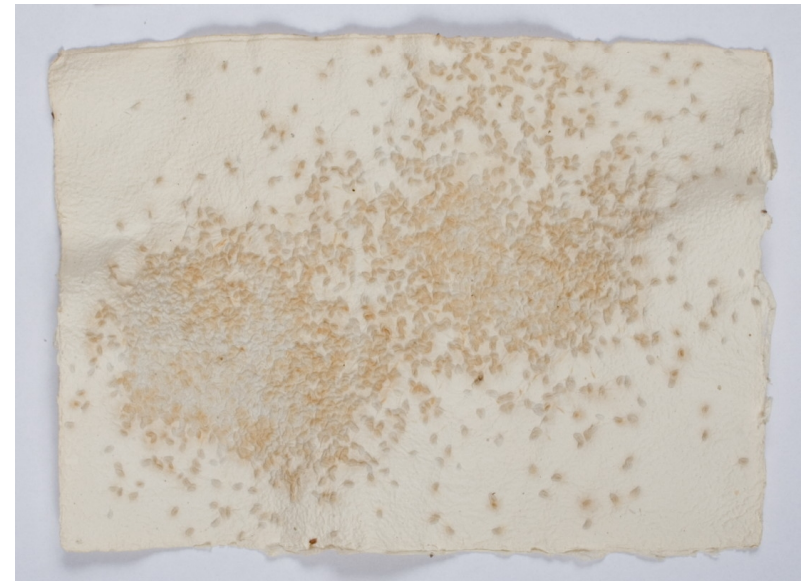
MALARSTWO

Zaczniemy od malarstwa. Zastanówcie się nad kolejnymi podziałami w obrębie tej dziedziny. **NA CZYM MOŻEMY MALOWAĆ ?**

Papier – materiał na którym zazwyczaj powstają **szkice** do właściwych, skończonych obrazów. Służy także jako podłoże do rysunków, które stanowią samodzielne dzieła sztuki. Wy także najczęściej malujecie/rysujecie na papierze – to jeden z najbardziej dostępnych materiałów.

Teresa Murak, Papier z ziarnami, 1992-96

Przyjrzyjcie się tej pracy – jest wykonana na papierze. Czy przypomina rysunek lub szkic? Te drobne elementy to ziarenka – układają się w linie i kształty. Co przedstawia to dzieło?

Płótno – obrazy na płótnie nazywane są zazwyczaj **obrazami sztalugowymi**. Zastanówcie się nad tą nazwą. Do czego służy sztaluga? Płótno to rodzaj tkaniny naciąganej na bieżnię czyli drewnianą ramę. Aby płótno stało się gotowym podłożem malarskim należy je odpowiednio przygotować. Etapy malowania obrazu na płótnie: zaprawa wapienna, rysunek/szkic, farba lub inny materiał, zabezpieczający werniks (rodzaj lakieru). Starzejące się obrazy stają się coraz bardziej ciemne. Dzieje się tak dlatego, że warstwa werniksu ciemnieje – pod spodem nadal są żywe kolory.

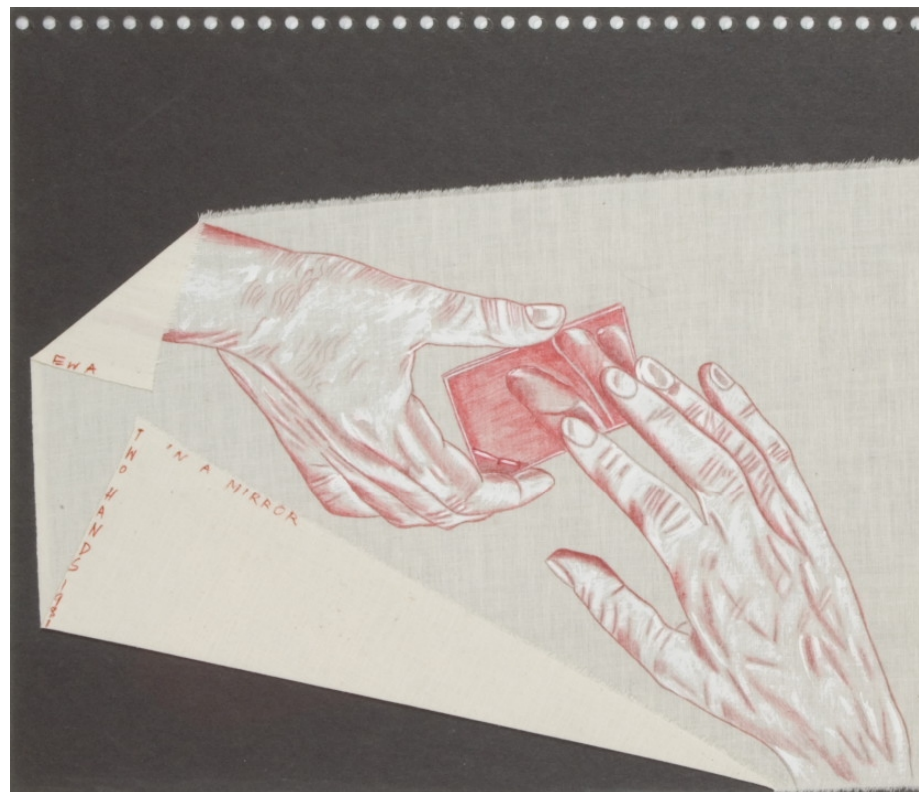
Robert Maciejuk, Bez tytułu, 2004-2005

Ten obraz został wykonany na płótnie. Artysta wykorzystał jednak jeszcze jeden rodzaj materiału, który tworzy ramę wokół kompozycji. Przyjrzyjcie się jaki to materiał? Na nim także można malować. Na drewnianej desce malowane/pisane są ikony.

Ewa Kuryluk, Ręce z lusterkiem, rysunek na bawełnie

Na czym wykonany jest ten rysunek? Czym ten materiał różni się od płótna, o którym już mówiliśmy? (blejtram)

Zastanówcie się nad jeszcze innymi rodzajami podłoża malarskiego, na którym mogą powstawać obrazy. Wymyślcie ich jak najwięcej, wykorzystajcie swoją wyobraźnię. Na przykład: szkło, ceramika etc ale też piasek na plaży, nieg, jajka (pisanki).

Grupa Two ywo
mural na cianie Sanepidu,
ul. elazna w Warszawie

Przyjrzyjcie si tej pracy.
Zwró cie uwag na jej
rozmiary – jest
monumentalna, czyli
bardzo du a. W jaki
sposób powstała?
(konieczno
wykorzystania rusztowa).
Arty ci namalowali j na
murze/ cianie. Taki rodzaj
malarstwa to **mural** lub
inaczej **malowidło
cienne**.

Poznali my już różne rodzaje podłoża malarskiego, pora zastanowić się nad narzędziami. **CZYM MOŻEMY MALOWAĆ ?**

Pędzel i farby – to jeden z najbardziej popularnych sposobów wykonania „prawdziwego” obrazu. Wy tak też często malujecie farbami – opowiedzcie jak to się robi i co jest potrzebne. Wykorzystujecie wodę ponieważ malujecie farbami wodnymi. Istnieją jednak jeszcze inne rodzaje farb, np. olejne. Skąd te podziały? Farby składają się z kolorowego sypkiego proszku i płynnej substancji, która łączy czy małe drobiny koloru. Taka łączyca substancja to inaczej spoiwo – może nim być między innymi woda lub olej.

Włodzimierz Pawlak, Polacy formują flagi narodowe, 1997

Przyjrzyjcie się tej pracy – została wykonana farbami. Czy widać to na pierwszy rzut oka? Co o tym świadczy? Przypomnijcie sobie co dzieje się z farbą gdy malujecie na kartce papieru lub płótnie, które ustawione są pionowo. Na obrazie widoczna jest też duża ilość kresek – zastanówcie się jakim narzędziem artysta je wykonał.

Za pomocą jakich innych narzędzi możemy malować? Znowu użyjecie swojej wyobraźni. Na przykład: wałek malarski, szpachelka, kredki, ołówek etc.

Wilhelm Sasnal, Kacper, 2004

Jak namalowany jest ten obraz? Co wam przypomina jego kształt? Przyjrzyjcie się jego dolnej części. Czy zdarza się wam malować na zapyłkowanych szybach samochodu? Wilhelm Sasnal za pomocą pędzla i farb namalował kształt przypominający szybę samochodu a potem poprosił swojego synka, Kacpra aby rozmazał ręką mokrymi jeszcze farbami.

Wicie ju co jest potrzebne do stworzenia obrazu malarskiego. Teraz zastanowimy si nad ró nymi elementami, które połącz si w **kompozycj** .
Z jak inn dziedzin sztuki kojarzy si wam pojęcie kompozycji?
Jakie elementy składaj si na utwór muzyczny? Przygl daj c si dziełom sztuki plastycznej tak e możemy odnale „nuty” – ich dobre ułożenie gwarantuje harmonijn melodi .

Ryszard Grzyb, Numer 34, 1992

Opiszcie ten obraz.
Co na nim widzicie?
Oprócz kolorów widoczne s tak e kontury, które tworzą kształty zwierząt. **Kolory i kontury** nie pokrywaj si – to odwrotnie niż w przypadku książki do kolorowania, gdzie trzeba wypełni istniejący obrys.

Ryszard Winiarski, Losowanie dwiema kostkami, 1977

Ta kompozycja także powstała dzięki kolorom. Czarny i biały – dwie przeciwstawne sobie barwy. Bardzo wyraźna różnica między kolorami to **kontrast**.

Ten obraz jest także ciekawy pod względem wykonania. Ryszard Winiarski, autor tej pracy podzielił płótno na wiele małych kraterków – zrobił z niego kartkę w kartkę.

Następnie rzucając kostki wybierał pola, które zamalowywał na czarno. Ten obraz został zatem namalowany w trakcie gry, a jego współautorem był przypadek.

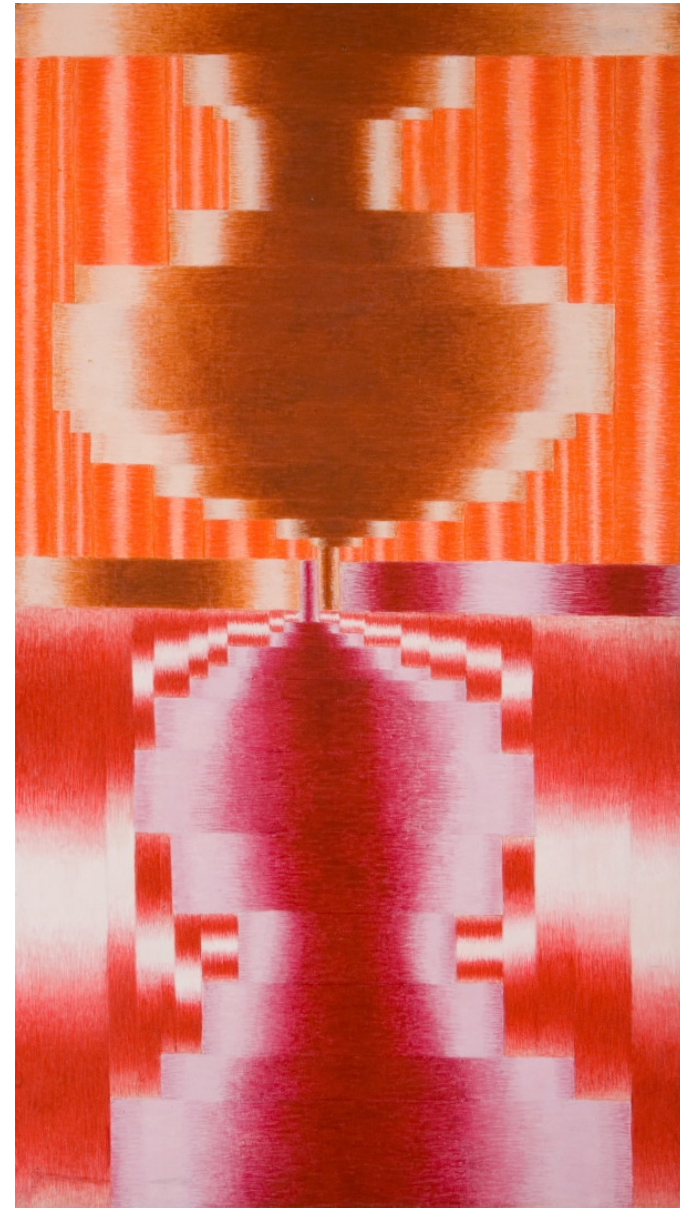

Przeciwieństwem kolorów kontrastowych są
barwy stonowane.

Zastanówcie się nad przykładami takich
kolorów.

Zofia Artymowska, Poliformy XXVIII, 1973

Przyjrzyjcie się tej pracy, postarajcie się
opisać jej kolorystykę. Może uda się wam
takie opisać kształty, które stworzyła artystka
– ułóżcie swoją wyobraźnię!

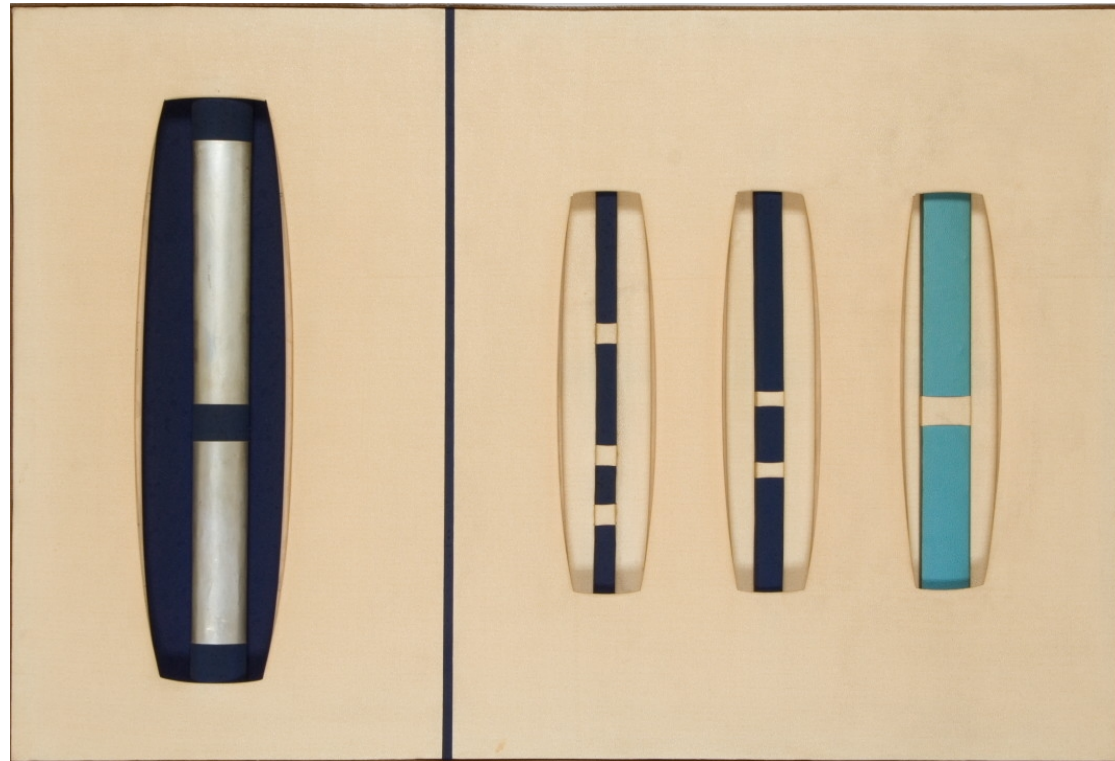
Jonasz Stern, Kompozycja, 1980

Jakie kształty może cię wymieni przyglądając się temu obrazowi? Czy są one namalowane? Jakiego jest ich pochodzenie? Taki rodzaj dzieła sztuki to **kolaż**, może być wykonany także z innych elementów, np.: wycinków z gazet, tkaniny, fotografii, drobnych przedmiotów codziennego użytku. Zwróć uwagę, że elementy kompozycji wystają ponad powierzchnię obrazu. W takiej sytuacji mówimy, że **faktura** pracy nie jest gładka lecz chropowata.

Marian Bogusz, Fuga na biel, 1966

Przyjrzyjcie się fakturze tego obrazu. Na reprodukcji jest to mało widoczne (dlatego obraz najlepiej oglądać „na żywo”) ale ten obraz jest trójwymiarowy, jego faktura w wielu miejscach jest załamana, w obrazie są rodzaje szczelin. Co artysta umieścił w tych otworach? Zastanówcie się także nad tytułem pracy – z jakich dziedzin sztuki kojarzą się wam fugi i gdzie w naszym życiu codziennym możemy je zobaczyć?

Z czego jeszcze może być stworzona kompozycja? Jakie elementy przychodzą wam do głowy?

Stanisław Drózd, Samotność, 2003

Elementem kompozycji malarskiej mogą być te cyfry. Zastanówcie się dlaczego obraz nosi tytuł „Samotność”.

Stanisław Drózd, Bez tytułu, 2003

W tym przypadku bohaterami obrazu są litery i słowa. Czy tylko one tworzą kompozycję? Zwróćcie uwagę na miejsce ich umieszczenia.

RZEBA

Przejdźmy do kolejnej dziedziny sztuk plastycznych.

Co różni rzeźbę od obrazu malarskiego? Wymieńcie jak najwięcej cech – zastanówcie się także nad sposobami wykonania rzeźby – to będzie dobra podpowiedź!

Najważniejszą różnicą jest **trójwymiarowość** rzeźby (choć już przekonali my się, że nie wszystkie obrazy są płaskie). Rzeźba to nie tylko wysoko i szeroko, lecz także głęboko – możemy ją oglądać z każdej strony i bardzo często obchodzi dookoła.

Bednarski Krzysztof, Moby Dick -
Podwójny, 1988

Z czego wykonana jest ta rzeźba?
Nie możemy jej dotknąć „na żywo”
postarajcie się zatem opisać to tworzywo
(jaka może być jego faktura) – używajcie
jak najwięcej przymiotników.

(tytuł pracy nawiązuje do książki Hermana
Melville'a „Moby Dick czyli Biały Wieloryb”)

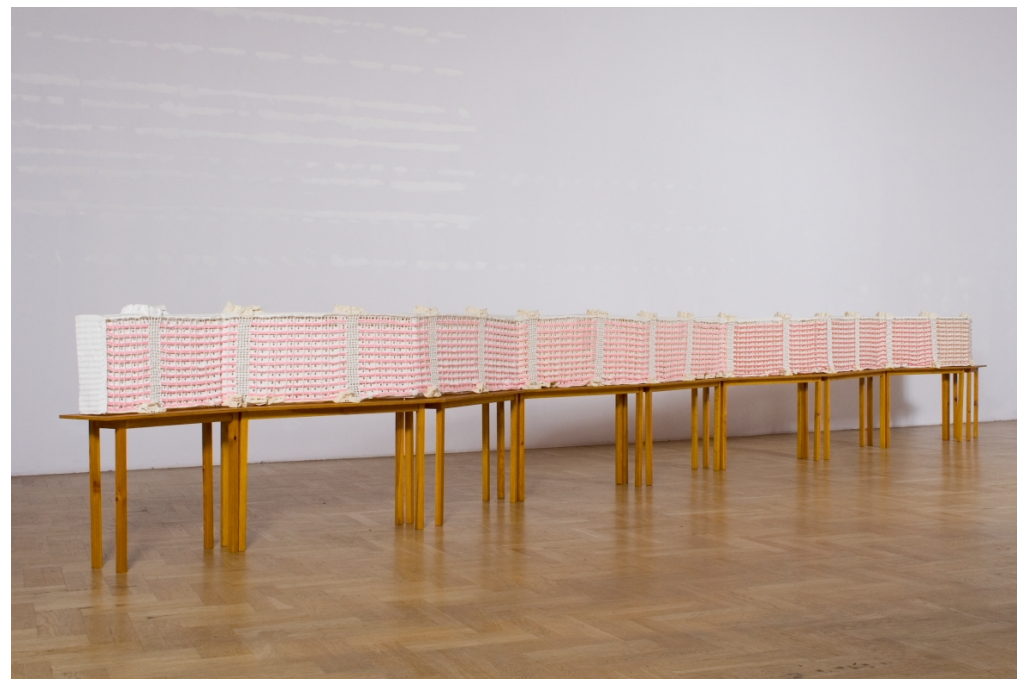
Wymiećcie jak najwięcej materiałów, z których mogłaby powstać rzeźba.
Niektóre są łatwe do opracowania ponieważ są miękkie, np. plastelina, glina; inne są twarde np. drewno, kamień – wymagają użycia odpowiednich narzędzi np. dłuta.
Współcześni artyści sięgają także po inne, mniej tradycyjne materiały...

Julita Wójcik, Falowiec, 2005-2006

Co przedstawia ta rzeźba i z jakiego materiału jest wykonana?

Zastanówcie się także nad tym w jaki sposób artystka ją stworzyła.

Jak mylicie ile czasu jej to zajęło?

Krzysztof Bednarski, Hiny, 1982

Z czego skomponowana jest ta rzeźba?

Są to przedmioty codziennego użytku: butelka, ryba.

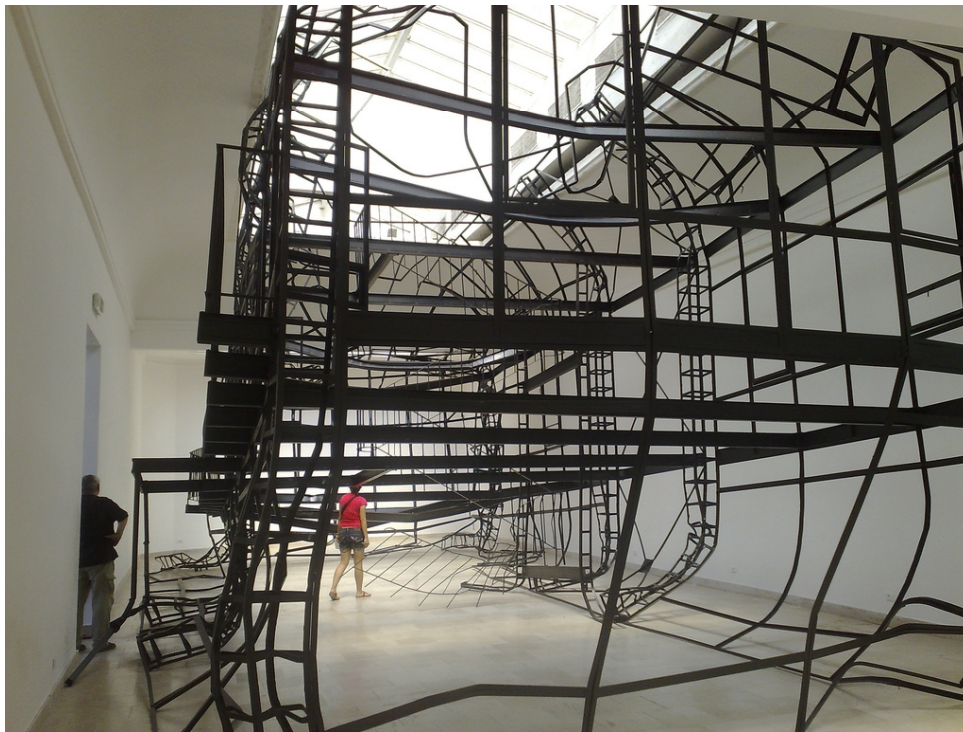
Elementy ustawione w odpowiednim, zamierzonym przez artystę porządku tworzą

instalację.

Monika Sosnowska, 1:1, 2007

Bardzo często instalacje wykonywane są do konkretnej przestrzeni, czasami całkowicie ją wypełniają! Praca, którą widzicie, to instalacja zrealizowana specjalnie na Biennale Sztuki Współczesnej w Wenecji (międzynarodowe wystawy organizowane co dwa lata). Dzieło sztuki wypełnia przestrzeń polskiego pawilonu wystawienniczego i przedstawia metalową konstrukcję budynku handlowego z lat 70tych. **Czy wchodzicie do polskiego pawilonu jesteście my na wystawie czy w historycznym obiekcie architektonicznym?**

Projekt zrealizowany w ramach Akademii Orange

NOWE MEDIA

Poznali my już „tradycyjne” (oprócz instalacji) dziedziny sztuk plastycznych. Pora na nowo ci, które pojawiły się w sztuce w XX wieku i są powszechnie wykorzystywane w sztuce współczesnej. Nazywamy je **nowymi mediami**.
Zastanówcie się co oznacza słowo medium.

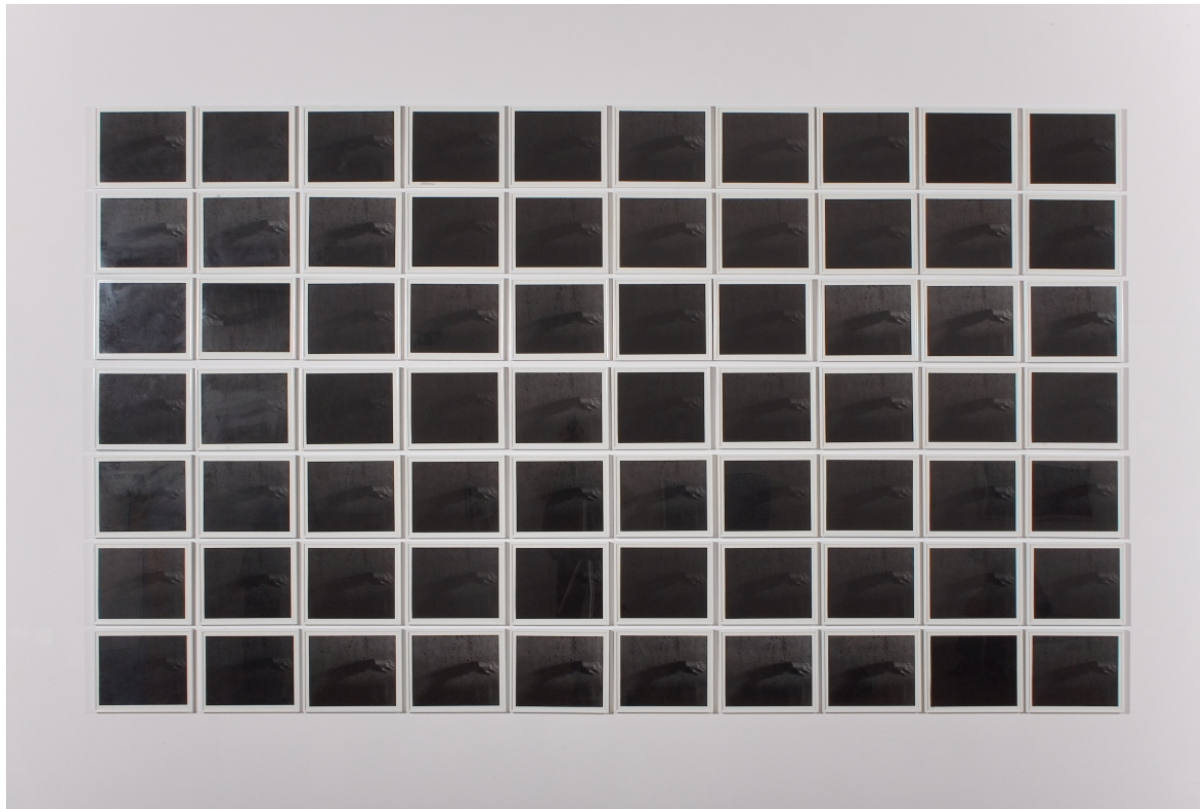
Katarzyna Kozyra, Łańcut, 2004

To co widzicie to kadr z filmu. Artystka przeprowadziła **akcje artystyczne** i w przebraniu męskim udała się do męskiej łazienki. Zabrała ze sobą kamerę wideo, którą ukryła i za pomocą której nagrała całe wydarzenie. Powstała dokumentacja akcji w formie **wideo**. Bardzo wielu współczesnych artystów sięga po kamerę nie tylko do dokumentowania swoich akcji, ale także tworząc artystyczne filmy na taśmach VHS lub płytach DVD.

Mikołaj Smoczyński, The secret performance, 1985

Odmianą akcji artystycznej jest **performans** (z języka angielskiego: performance) czyli: przedstawienie, wykonanie. Artysta wykonuje przedstawienie przed publicznością i sam staje się dziełem sztuki. Dokumentacją performansu może być wideo, lub jak w pracy Mikołaja Smoczyńskiego - fotografia. Przyjrzyjcie się tej pracy i postarajcie się opowiedzieć co mogło się dziać podczas przedstawienia wykonywanego przez artystę.

Wojciech Gilewicz, 2007

W przypadku gdy artysta zaprasza do udziału publiczność mówimy o **happeningu**. Autor nie jest w stanie do końca przewidzieć, jak rozwinie się akcja artystyczna, nie wie bowiem jak zachowają się jej uczestnicy. Zdjęcie, które widzicie jest dokumentacją happeningu zorganizowanego przez Wojciecha Gilewicza w Galerii Zachęta. Artysta w swojej twórczości posługuje się głównie medium malarskim. Tak też było w tym przypadku – domalował niektóre elementy holu galerii i poprosił publiczność aby odnalazła podrobione detale. Akcja zakończyła się powodzeniem – wszystkie fałszywe elementy zostały wykryte!

Projekt zrealizowany w ramach Akademii Orange

PRZYKŁADOWE WICZENIA PLASTYCZNE

- **Namaluj na...** Wykonanie obrazów malarskich (farby wodne) lub rysunków (kredki, flamastry) na oryginalnych rodzajach podłoża, wymyślonych w czasie trwania zajęć, np. T-shirt, filiżanka, tektura falista (wiczenie dotyczy także faktury obrazu).
- **Wielki mural.** Na odpowiednio przygotowanej płaszczyźnie (np. przyklejony do ściany karton) wspólne wykonanie monumentalnego malowidła. Uczniowie razem wymyślają temat obrazu oraz historię na nim przedstawioną, kolejno domalowując poszczególne epizody/elementy.
- **Różne rodzaje kompozycji.** Stworzenie serii prac przedstawiających ten sam prosty temat, np. fragment wnętrza klasy, przy użyciu różnych elementów/technik. Jedna praca powstaje przy wykorzystaniu kolorów kontrastowych, kolejna stonowanych, jeszcze inna powstała przez użycie wyłącznie konturów.
- **Dzieło sztuki z niczego.** Wykonanie prac malarskich/rzeźbiarskich przy użyciu wcześniej nagromadzonych elementów wtórnych, np.: wycinki prasowe, kawałki tkaniny, plastikowe opakowania, drobne koraliki itp.
- **Dokumentacja.** Uczniowie wykonują wymyślone przez siebie performansy lub happeningi (mogą odegrać autentyczne akcje zaistniałe w sztuce współczesnej). Nauczyciel dokumentuje akcje za pomocą aparatu fotograficznego lub kamery.

- Wykorzystany w prezentacji materiał pozwala na dowolne modyfikacje i zmiany w przebiegu jednej lub paru lekcji.
- Reprodukcje dzieł sztuki pochodzą z kolekcji Zachęty Narodowej Galerii Sztuki.
- Prezentacja inspirowana jest książką Zofii Dubowskiej-Grynberg „Zachęta do sztuki”, wyd. Zachęta, Muchomor, 2008

Tekst prezentacji udostępniony jest na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa 3.0. Pewne prawa zastrzeżone na rzecz Zachęty Narodowej Galerii Sztuki.

To oznacza, że można go kopiować, rozpowszechniać, odtwarzać i wykonywać utwory zależne pod warunkiem zachowania niniejszej informacji licencyjnej i wskazania Karoliny Vyšata, Zofii Dubowskiej-Grynberg oraz Zachęty Narodowej Galerii Sztuki jako właścicieli praw do tekstu.

Treść licencji jest dostępna na stronie: <http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/pl/>

